

O'ZBEK VA FRANSUZ TILLARIGA ARAB TILIDAN O'ZLASHGAN SO'ZLAR VA ULARNING ETIMOLOGIYASI

Nasirov Abduraxim Abdimutalipovich

O'zDJTU prorektori, fil.fan.doktori. professor

a.nasirov@uzswlu.uz

Nishonboyev Shodiyor

O'zDJTU magistri

Annotatsiya: Ushbu maqolada arab tilining o'zbek tiliga turli tarixiy bosqichlarda bo'lgan ta'siri keng tahlil qilinadi. Arab tilidan fransuz tiliga o'zlashgan so'zlar va ularning etimologiyasi xususida ham fikrlar yuritilgan. Arab tilidan kirib kelgan so'zlarning ilk davrlarda asosan diniy va ilmiy kontekstlarda ishlatilganligi, keyinchalik esa kundalik tilga ham singib borishi ko'rsatib o'tiladi. Xususan, islom dini tarqalishi bilan bog'liq holda arab tilidan o'zbek tiliga kirgan Qur'on, hadis, fiqh atamallari va ilmiy terminologiya tahlil qilinadi. Maqola arabcha so'zlarning o'zbek va fransuz tillaridagi lingvistik va madaniy boylikni oshirishdagi rolini yoritishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: hadis, fiqh, terminologiya, fransuz, kontekst, mantiq, kontsept, etimologiya

Abstract: This article provides a comprehensive analysis of the influence of the Arabic language on Uzbek over various historical periods. Thoughts were also expressed about words borrowed from Arabic into French and their etymology. It highlights how Arabic loanwords were initially used mainly in religious and scientific contexts, and later gradually integrated into everyday language. In particular, the article examines the Arabic terms related to the Qur'an, Hadith, fiqh, and scientific terminology that entered Uzbek with the spread of Islam. The article aims to highlight the role of Arabic words in enhancing the linguistic and cultural richness of the Uzbek and French languages.

Key words: hadith, fiqh, terminology, French, context, logic, concept, etymology.

Shveysariyalik olim Sh.Balli "Tilni o'rganish, ma'lum ma'noda, ongsiz holda bo'lsa ham, uni tarixiy o'rganish hisoblanadi", - degan edi.[1:79]. Til tarixi so'z tarixidan boshlanadi, so'z tarixini o'rganish til tarixi haqida xulosalarga olib keladi. Shu soha mutaxassisi emas, balki boshqa kasb egalari uchun ham muloqot jarayonida qo'llayotgan so'zlarimiz ma'nosi va uning kelib chiqish tarixi qiziq bo'lishi tabiiy.

Har bir xalqning tili, leksik boyligi o'ziga tegishli so'zlar bilan bir qatorda boshqa tillardan o'zlashgan so'zlarga ham egadir. Tillar doimo bir-birlari bilan muloqotda bo'ladi, o'zaro bir biriga ta'sir qiladi va natijada tilda yangi so'zlar paydo bo'lib boradi. So'zlar bir tildan boshqa til yoki tillarga o'zlashadi, o'sha tildan o'rin oladi, xalq og'zaki va yozma nutqiga singib borishi natijasida tillarning lug'at boyligi ortib boradi. Xuddi shunday holatni ushbu maqolada arab tilidan fransuz va o'zbek tillariga o'zlashgan so'zlar, ularning kelib chiqishi va o'ziga xos xususiyatlari misolida ko'rib chiqamiz.

Tillardagi o'zgarishlar bu tarixiy jarayonlar ta'sirida og'zaki nutqda yoki yozuvda paydo bo'la boshlaydi. So'zlarning o'zlashishi to'g'ridan-to'g'ri yoki vosita til orqali ham amalga oshadi. Arab tilining fransuz va o'zbek tiliga ta'sirini bir xil mezonlar orqali yoritish qiyin masala. Chunki arablar va fransuzlar orasidagi munosabatlar, o'tmish va tarixiy jarayonlar arablar va o'zbeklar o'rtasidagi xuddi shunday jarayonlardan tarixan ancha farq qiladi.

Arab tilidan o'zbek va fransuz tiliga so'zlarning o'zlashishini tahlil qilishni arab tiliga doir ma'lumotlardan boshlaymiz. Ma'lumki, bugungi kunda arab olamidagi arab tilida muloqot qiluvchilar soni 345 millionni tashkil etadi. Butun dunyo musulmonlari uchun arab tili Qur'on tili bo'lib hisoblanadi. Arab tilining dunyo miqyosida tarqalishiga e'tibor qaratilsa agar, hozirgi kunda Afrika qit'asida, Arab yarim orolida va Old Osiyoda joylashgan 23 ta arab davlatlarida, jumladan Jazoir, Tunis, Mavritaniya, Marokash, Liviya, Misr, Sudan, Jibuti, Somali, Qamar orollari, Saudiya Arabistoni, Yaman, Ummon Sultonligi, Birlashgan Arab Amirliklari, Bahrayn, Qatar, Kuvayt, Iordaniya, Iroq, Falastin, Livan, Suriyada arab tili davlat tili hisoblanadi. Ushbu arab tilida gaplashuvchi davlatlar madaniyati va tilida ham ancha farq bor.

Arab tili somiy tillar guruhiga kiradi, unga yana Efiopiyaning amhar, tigre, qadimgi yahudiy, ivrit (Isroil), malta tillari ham kiradi. Bu tillarning barchasida so'zlar asosan uch undoshli bo'lib, ularda affiksatsiya rivojlangan. Arab tilining ba'zi atamaları g'arbiy va boshqa tillarga, shu jumladan o'zbek tiliga ham rus tili orqali o'zlashgan. Masalan, admiral, algebra, azimut, maskarad, tarif, zenit, emir, halva so'zlari shular jumlasidandir.

Arab tilining o'zbek tiliga ta'siri diniy, ilmiy va madaniy sohalarda ko'proq o'z aksini topgan. VIII-asrda islom dini Markaziy Osiyoga kirib kelganidan so'ng, arab tili Qur'on va diniy ilmlarning asosiy tili sifatida butun mintaqada keng qo'llanila boshlagan. Arab tili faqatgina diniy atamalarni emas, balki ilmiy va ijtimoiy hayotda ishlatiladigan terminologiyani ham o'zbek tiliga olib kirgan. Ushbu jarayon natijasida o'zbek tili arab tilining boy leksikasidan keng foydalangan va bu tilning lug'at tarkibi diniy-falsafiy, ilmiy-texnik va madaniy qatlamlar bilan boyitilgan.

Arab tili yozuvining ta'sirida o'zbek va boshqa tillarga so'zlar o'zlashishi keng tarqalgan. **Arab tili** talaffuzi, arab tilining tovush tizimi orqali ham fransuz va o'zbek tillarida yangi so'zlar shakllangan deyishimiz mumkin.

Tashqi manba asosida lug'at boyligining kengayishi o'zbek tili doirasida 30-35 % ni tashkil etarkan. Arab tilining boshqa tillar qatorida o'zbek tiliga ham ta'sirini va 55-60 foiz arab so'zlarining o'zbek tiliga o'zlashganligini tilshunos olim Fotih Abdullayev o'z tadqiqotlarida qayd etgan. [2:4]. Quyidagi misollarda aniqroq kuzatiladi. Fiqh ilmiga doir adabiyotlar, ilmiy asarlar arab tilida yozilgan bo'lib, bu so'zlar fransuz, fors va boshqa tillar orqali o'zbek tiliga ham o'tgan uchun, "fatva" (فتوى *fatwā*), "ilm" (علم *ilm*), "hikmat" (حكمة *hikmah*) kabi so'zlar arab tilidan o'zbek tiliga kirib, o'zbek diniy, ilmiy va falsafiy terminologiyasida ishlatilgan.

Hozirgi o'zbek tiliga arab tilidan o'zlashgan so'zlar ko'proq **ot so'z** turkumiga tegishli bo'lib biron buyum, narsa yoki hodisaning nomlanishini **anglatadi**.

Muhandis, shirkat, lug'at, rais, tolib, noib, talaba, kulliyet, hudud kabi so'zlar ot so'z turkumiga kiradi va aksariyat o'zlashma so'zlar ot turkumiga kiradi.

Arab tilida birlik, ikkilik va ko'plik shakl bor, odatda o'zbek tiliga ularning birlik shakli o'zlashgan. Masalan, vatan – birlik, avtun - ko'plik o'zbek tilida tushunilmaydi. Ayrim so'zlar arab tilidan o'zlashgan ammo boshqa ma'no kasb etib ketgan, masalan **qomat** - bo'y ma'nosiga o'tib ketgan arab tilida esa uning ma'nosi turmoqni anglatadi. Sohib so'zi ham o'zbekchada xo'jayin, ega ma'nosiga o'tib ketgan arab tilida esa boshqa ma'no. Bir xil so'zlar arab tilidan o'zlashib ma'nosini umuman yo'qotgan **bisot** arab tilida gilam, o'zbek tilida esa bor narsalari, boylik, mol dunyo ma'nosini anglatadi. Bisotimdagi bor budumni berdim. **Tarix** so'zi arab tilida vaqt, sana, davr ma'nosini bersa o'zbekchada fan predmet nomi va o'tmish ma'nolariga o'tgan.

Arab tilidan o'zlashtirilgan so'zlar, o'zbek tilida diniy iboralar sifatida qo'llanilgan. "Imom" (إمام *imām*), "hazrat" (حضرة *ḥaṣrah*) kabi so'zlar arab tilidan o'zlashtirilgan va o'zbek tilida diniy rahbarlarni ifodalashda keng qo'llaniladi.

Arab tilining o'zbek tiliga kirib kelgan so'zlari, bir tomondan, islom madaniyatining tarqalishi bilan bog'liq bo'lgan bo'lsa, ikkinchi tomondan, ilm-fan, tarix va falsafa sohalarida ham o'z ta'sirini ko'rsatgan. Misol uchun, "kalam" (كلام *kalām*), "falsafa" (فلسفة *falsafah*), "hikmat" (حكمة *ḥikmah*) kabi so'zlar o'zbek tilida ilmiy, falsafiy va mantiqiy fikrlarni ifodalashda ishlatiladi. Bu so'zlar, arab tilidan o'zbek tiliga kirib, mintaqada ilm-fan va tafakkur sohalarining rivojlanishiga xizmat qilgan.

Arab tilida yozilgan ilmiy asarlar, jumladan, matematika, tibbiyot, astronomiya va falsafaga oid matnlar, Markaziy Osiyo madaniyatiga chuqur ta'sir ko'rsatdi. Bu ilmiy asarlar, o'z navbatida, o'zbek tilida yangi ilmiy atamalar va tushunchalarning shakllanishiga sabab bo'ldi. Ayniqsa, ilmiy terminologiyani o'zbek tiliga o'tishi va bu atamalarning kundalik hayotda ishlatilishi o'zgarishlarni tezlashtirdi. Masalan, "**algebra**" (الجبر *al-jabr*) va "**alximya**" (الخيمياء *al-kīmiyā*) kabi so'zlar, arab tilidan o'zlashtirilgan bo'lib, bugungi kunda ilmiy va texnik sohalarda keng qo'llaniladi.

Shuningdek, arab tilidagi tibbiyot sohasiga oid asarlar, masalan, **Ibn Sino** (980–1037) tomonidan yozilgan *Al-Qonun fi at-Tibb* (Tibbiyot qonuni) asari, tibbiyot va farmatsevtika sohasida yangi ilmiy atamalar va tushunchalarning paydo bo'lishiga olib kelgan. "**Tibbiyot**" (طب *ṭibb*) va "**dori**" (دواء *dawā*), "**mikroskop**" (منظار *manzār*) kabi so'zlar, arabcha ilmiy terminologiyani o'zbek tiliga kirishining natijasi sifatida paydo bo'ldi. Ibn Sinoning asarlari o'zbek tilidagi tibbiy va ilmiy so'zlarning shakllanishiga kuchli ta'sir ko'rsatgan va ular nafaqat ilmiy doiralarda, balki kundalik hayotda ham ishlatila boshlagan.

So'zlarning bir tildan boshqasiga o'tib borishida tarixiy yurishlar natijasida, jumladan Salib yurishlari (Krestoviy poxod) 1096-1270-yillarda G'arbiy Yevropa zodagonlari va katolik cherkovi tomonidan Yaqin Sharqqa Suriya, Falastin, Shimoiy Afrika davlatlariga qilingan bosqinchilik urushlari davrida yevropa tillariga, jumladan fransuz tiliga ham bir qator arab so'zlari kirib kelgan va keyinchalik muloqotda muqim o'rin topgan. Bunda madaniy aloqalar orqali, fransuz tili IX-XII asrlarda diniy va

madaniy aloqalar natijasida arab tilidan ko'plab so'zlarni o'zlashtirib olgan. Keyinchalik, siyosiy aloqalar davomida ham arab tili so'zlari fransuz tiliga kirib kelgan bo'lsa iqtisodiy aloqalar tufayli savdo-sotiq doirasida ham arab so'zlari fransuz tiliga o'zlashganliging guvohi bo'lish mumkin. O'zbek tilidagi sovun so'zi, fransuz tilida savon deyilsa, arab tilida صابون sabunun deyiladi. Ushu nom aynan shu Salb yurishlari davrida o'zlashgan.

Bir tildan boshqa tilga o'zlashgan so'zlarda fonetik moslashuv, ya'ni mahalliy til talaffuziga chet tilidan o'zlashgan so'zlarning talaffuzi moslashish holati ham kuzatiladi. O'zlashgan arab so'zlari o'zbek va fransuz tillarining fonetik tizimlariga moslashib o'zgaradi. Masalan, astronomiya sohasidagi arab tilidagi ilmiy asarlar ham Markaziy Osiyoda keng tarqalgan. Al-Farg'oniy (9-asr) asarlarida astronomiya va matematika sohalaridagi arabcha ilmiy atamalarni o'zbek tiliga kiritgan.

“**Astronomiya**” (فلك *falak*), “**planet**” (كوكب *kawkab*) kabi atamalar, arab tilidan o'zbek tiliga kirib, ilmiy va kundalik tillarda keng qo'llaniladi. Bu ilmiy asarlar nafaqat arab ilm-fanini, balki Markaziy Osiyo va Evropa ilm-fanini ham rivojlantirishda katta rol o'ynadi. “**Sufizm**” (صوفية *sufiyya*) atamasi, arab tilidan fors tiliga o'tgan va o'zbek tilida ham keng qo'llaniladigan diniy va falsafiy so'zdir. Bu atama, asosan, tasavvuf va diniy bilimlar bilan bog'liq bo'lib, o'zbek tiliga fors tili orqali o'tgani sababli, uning fonetik o'zgarishi mumkin bo'ldi.

Arab tilidan o'zbek tiliga kirib kelgan so'zlar fransuz tili orqali shakllangan holatlar ham uchraydi. Bu so'zlar asosiy arabcha ildizlarga ega bo'lib, fransuz tilida fonetik va morfologik o'zgarishlarga uchragan. Jumladan,

1. “Algebra” (الجبر *al-jabr*) — Bu so'z arab tilidan fransuz tiliga *algebra* shaklida o'tgan va o'zbek tilida ham aynan “algebra” shaklida ishlatiladi. Arabcha “al-jabr” so'zi “hisoblash” yoki “yig'ish” ma'nolarini anglatadi, fransuz tilida esa ilmiy hisob-kitoblar va matematikaga doir atama sifatida ishlatilgan. O'zbek tilida bu so'z matematikaning bir bo'lagi sifatida keng qo'llaniladi.

2. “Shakar” (سكر *sukkar*) — Arab tilidagi “sukkar” so'zi fransuz tiliga *sucre* shaklida o'tgach, o'zbek tilida “shakar” shaklida ishlatiladi. Arabcha “sukkar” so'zi shirinlikni anglatadi, fransuz tilida bu so'z shirin moddalar yoki shakarni ifodalashda qo'llanilgan. O'zbek tilida ham bu so'zning ishlatilishi keng tarqalgan va asosan oziq-ovqat mahsulotlarini anglatadi.

3. “Sir” (سر *sirr*) — Arabcha “sir” so'zi, fransuz tilida *secret* shaklida ishlatilgan va o'zbek tiliga ham “sir” shaklida kirgan. Arab tilida bu so'z yashirin yoki maxfiy ma'nolarini anglatadi, fransuz tilida esa sirni, maxfiy ma'lumotni yoki sirli narsalarni anglatadi. O'zbek tilida ham bu so'z yashirin yoki sirli ma'lumotlar uchun ishlatiladi.

4. “Kalendar” (تقويم *taqwim*) — Arabcha “taqwim” so'zi fransuz tilida *calendrier* shaklida o'tib, o'zbek tilida “kalendar” shaklida ishlatiladi. Arab tilidagi bu so'z vaqtni tartibga solish yoki sanalarni belgilashni anglatadi, fransuz tilida esa sanalarni belgilash tizimi yoki vaqt jadvali sifatida ishlatiladi. O'zbek tilida ham bu so'z yilni, oylik yoki haftalik taqvimlarni anglatishda ishlatiladi.

5. “Filosofiya” (فلسفة *falsafah*) — Arabcha “falsafah” so'zi fransuz tiliga *philosophie* shaklida kirib, o'zbek tilida ham “filosofiya” shaklida ishlatiladi.

Arabcha bu so'z ilmiy va mantiqiy fikrlashni anglatadi, fransuz tilida esa falsafiy fikrlar tizimi sifatida ishlatilgan. O'zbek tilida ham bu so'z ilmiy va falsafiy g'oyalar tizimini ifodalashda qo'llaniladi.

Lingvistik kontaktlar nazariyasiga ko'ra, tillar o'rtasidagi o'zaro ta'sir muloqot va almashuv jarayonida sodir bo'ladi. Arab tilining o'zbek tiliga ta'siri bir nechta bosqichlarda kuzatilgan:

1. To'g'ridan-to'g'ri o'zlashuv: Arabcha so'zlarning diniy matnlar va islom tarqalishi orqali kirib kelishi.

2. Vositali o'zlashuv: Arabcha so'zlarning boshqa tillar, xususan, fors va fransuz tili orqali kirib kelishi.

Arab tilidan fransuz tili orqali o'zlashgan so'zlar zamonaviy leksikaning ajralmas qismi hisoblanadi. Misol uchun, "shifer" (شيفير *shīfir*) arab tilidagi "shifr" (kod yoki raqamlar tizimi) so'zidan olingan bo'lib, fransuz tiliga *chiffre* shaklida o'tgan va keyinchalik o'zbek tiliga kirgan.

Lingvistik kontaktlar nazariyasiga ko'ra, hukmron madaniyatning tilga ta'siri o'ta kuchli bo'ladi. Arab tili islom dini orqali hukmron madaniyatning asosiy unsuri sifatida shakllangan. Natijada, arabcha atamalar o'zbek tiliga to'g'ridan-to'g'ri va vositali tarzda kirib kelgan. Bu jarayonning bir qismi sifatida fransuz tilidan o'tgan arabcha ildizga ega atamalarni ko'rish mumkin. Masalan: "Kamera" (قَمَر *qamar* — oy) so'zi arabcha manbaga ega bo'lib, fransuz tilida *camera obscura* tarzida o'zlashgan va hozirgi ma'nosida o'zbek tilida ishlatiladi. "Sahna" (سَحْنَة *saḥna* — yuz, maydon) fransuz tilida *scène* shaklida qabul qilingan va keyinchalik o'zbek tilida teatr terminologiyasiga singdirilgan.

Fransuz tiliga arab tilidan 500 dan ortiq so'zlar o'zlashganligi Professor Pruvost ma'lumotlarida qayd etilgan. Fransiyadagi **Serj Pontuaz** universitetida leksogografiyadan dars beruvchi professor Jan Pryuvoning fikricha arab tili fransuz tiliga ta'sir etishiga ko'ra ingliz va italyan tillarida keyin uchinchi o'rinni egallaydi.

Fransuz tiliga arab tilidan o'zlashgan so'zlar, leksik birliklar qatoriga *abricot*, *aubergine*, *orange*, *sucre*, *estragon*, *café*, *alambic*, *coton*, *jupe*, *carafé*, *alcôve*, *alchimie*, *alcool*, *amalgame*, *azur*, *goudron*, *cramoisi*, *algorithme*, *algèbre*, *assassin*, *cheik*, *cafard*, *arobase*, *calibre*, *arsenal*, *échec*, *hasard* kabi so'zlarni misol qilish mumkin.

Fransuz tilida arab tilidan so'zlarning kirib kelish davri ko'proq o'rta asrlarga to'g'ri keladi, ya'ni arab davlatlarida ilm-fan, ma'rifat madaniyat rivojlangan davrlar.

Uyg'onishingiz bilanoq **tasse** (arabcha so'z-chashka), **café** (arabchadan kofe) **sucre** (arabchadan shakar) va **apelsin** (arabcha so'z) sharbati bilan ichganingizda kelib chiqishi arabcha so'zlar yodingizga tushadi. Ushbu so'zlarning aksariyati ingliz tiliga ham ta'sir ko'rsatgan va 8-asrda Evropaning qolgan qismiga tarqalgan. Ular uning katta qismini taxminan 700-yil davomida ushlab turishgan.

Fransuz tilidagi **abricot** (o'rik) so'zi 16-asrda lotin tilidan fransuz tiliga qadimgi yunon, arab, ispan va katalon tillari orqali o'tgan. Rimliklar uni "praecoquum" deb

nomlagan, bu degani *précoce* (meva) degan ma'noni anglatadi. Yunonlar uni rimliklardan *πραϊκόκιον*, *praikókion* shaklida olishgan, tarixiy talaffuzdagi o'zgarishlar natijasida fransuz tilida *abricot* shaklida o'r'nashgan, ma'nosi o'rik.

yoki **coton** (paxta) so'zi qadimgi fransuz tilidan soton, eski okiten tilida soton, aslida 12-asrda arabcha *قطن* *qutun* so'zidan o'zlashgan bo'lib paxta ma'nosini anglatadi, boshqa yevropa tillariga ham tarqalgan, ispan tilida *algodón*, portugal tilida *algodão*, nemis tilida *Kattun*, ingliz tilida *cotton* shaklida ishlatiladi.

Shuningdek, fransuz tilida **jupe** (yupka) so'zi ham arabcha *جيبية* *djoubba* so'zidan kelib chiqqan bo'lib, kurtka turini bildiradi, keyin fransuzlar italyan jupasidan qarzga olingan, fransuz tilida **jupe** o'zbek tilida **yubka**.

alcool – so'zi ham 14-asrda arab tilidan *كحل* - *kohl* (juda nozik kukun, surma), so'zidan o'zlashgan, 1278-yildan tasdiqlangan manbalarga ko'ra ispan tiliga *alcohol* (*antimoine* (surma) shaklida o'tgan, *al-* va *khôl*. Spirtli ichimliklar ma'nosida bugun fransuz tiliga ham, rus tiliga ham o'zbek tilida o'zlashib baynalminal tus olgan deyishimiz mumkin.

Ayrim so'zlar arab toponimlari bilan bog'liq, *Bougie* (sham) tibbiy termin so'zi Jazoir shimolidagi port shahar nomi bilan bog'liq. *Mousseline* (muslin) so'zi Iroqdagi Mosul joy nomi bilan bog'liq, a gaze (marlya) Falastindagi G'azo sektori nomi bilan bog'liq holatda kirib kelgan.

Fransuz tili orqali kirgan arabcha ildizli so'zlar, ilm-fan va texnologiya sohalarida yangi atamalarni shakllantirishda muhim rol o'ynadi. XIX–XX asrlarda Fransiya ilmiy kashfiyotlar va ixtirolarning markazi bo'lganligi sababli, fransuz tilida ishlatiladigan ko'plab ilmiy va texnik atamalar, Rossiya imperiyasi orqali o'zbek tiliga kirib kelgan.

Fransuz tilidagi "bilet" (*billet*) so'zi, arabcha "bilet" (*بليط*) dan kelib chiqqan va fransuz tili orqali o'zbek tiliga kirgan. Bu so'z o'zbek tilida transport va xizmatlar bilan bog'liq bo'lib, ayniqsa, temir yo'l va avtobus chiptalari bilan bog'liq atama sifatida ishlatiladi. Fransuz tilining rus tili orqali o'zbek tiliga kirishi nafaqat ilmiy va texnologik sohalarida, balki boshqa sohalarida ham o'z aksini topgan.

Xulosa

Xulosa qilib aytish mumkinki, til aloqalarining ahamiyati shundaki, tillar o'rtasidagi o'zaro ta'sir va almashuv jarayonlari ularning rivojlanishi va boyishiga zamin yaratadi. Arab tili ta'sirining o'zbek tili lug'at tarkibiga qo'shgan hissasi faqat tarixiy jarayonlar bilan cheklanib qolmaydi. Bu jarayon madaniy va lingvistik jihatdan mintaqaning o'ziga xosligini ham shakllantirgan. Arabcha ildizga ega bo'lgan so'zlarning fransuz tili orqali bilvosita o'zlashuvi o'zbek tilining zamonaviy lug'at boyligini shakllantirishga katta hissa qo'shgan. Etimologik tadqiqotlarning muhimligi esa so'zlarning kelib chiqish manbalari va taraqqiyot bosqichlarini o'rganish til tarixini tushunish uchun muhimdir. Til siyosatining roli o'zlashma so'zlarni qo'llash va rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Bu mavzuning nazariy jihatlarini o'rganish tilshunoslik fanining dolzarb masalalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Балли Ш. Француз стилистикаси. Сўзлашув тил ва бетакаллуф нутқ. Француз тилидан И.Мирзаев таржимаси. Тошкент, 2009. 79 б..
2. Abdullayev I. Buxoroning arabiynavis shoirlari. T.: Fan, 1965. - 185 b.4.
3. Dubois, J. (1983). *Le Dictionnaire de la langue française*. Paris: Larousse.
4. Dubois, P. (1983). *The Influence of French on the Central Asian Languages*. Paris: Librairie Orientaliste.
5. Salah, G. (2015) *Dictionnaire des mots français d'origine arabe* Paris : Points
6. Saidova, S. *Arab tilidan o'zlashgan atamalarning lug'aviy-ma'noviy xususiyatlari* Sam DCHTI magistranti
7. https://en.wiktionary.org/wiki/Category:Uzbek_terms_derived_from_Arabi
8. <https://www.etymonline.com>
9. Ориф, Т. (2024). *Тасаввур қилиш қийин: булар аслида арабча сўзлар* “Дарё” платформаси